

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

97

הלכות שבת • דין הולדת ריח בשבת • השימוש במקרר ובמקפיא בשבת

הלכות דעת ודין • בישולי נכרים - הלכה למעשה. מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

האם מותר לשים בושם על הבגדים בשבת?

חז"ל אסרו הולדת ריח בשבת, ולכן אסור לשפוך או להתיז מי בושם ע"ג הבגדים בשבת (רמ"א סי' תקי"א סעיף ד'). וטעם האיסור, שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה (רש"י מסכת ביצה דף כ"ג ע"א ד"ה דקמוליד).

ומה דין נתינת בושם ע"ג גוף האדם?

הפוסקים נחלקו בזה האם איסור הולדת ריח הוא גם בהולדת ריח ע"ג גוף האדם או לא. והמ"ב (סי' קכ"ח ס"ק כ"א) פסק להקל בזה. [ויש להסתפק באופן שע"י נתינת הבושם על גופו יעבור הריח בודאי גם לבגדים (ע"י בזה בספר ארחות שבת פרק כ"א הערה ס"ו) ויש לעשות שאלת חכם].

הרוצה להשתמש במי פה בשבת מה יעשה?

כשמשתמש במי פה כמות שהן בלא לערבם במים, אין בזה איסור אע"פ שמוליד ריח בפיו, שהרי אין איסור הולדת ריח בגוף האדם, וכדלעיל.

אבל באופן שרוצה לערבם במים יש לדון, שהרי הוא מוליד ריח במים ונחלקו בזה הפוסקים אם מותר לעשות זאת בשבת.

ומשום כך הטוב ביותר הוא לערב את המי פה במים מערב שבת (ש"כ פרק י"ד סעיף ל"ו). ואם לא עירבם מערב שבת דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שמותר לערבם במים לכו"ע, שהרי אין כוונתו להוליד ריח במים, אלא כל כוונתו היא רק לדלל את הריכוז של המי פה (ש"כ שם הערה ק"ב).

האם מותר להפיץ ריח טוב בחדר ע"י חומר מבשם?

מותר להפיץ ריח טוב בחדר ע"י חומר מבשם, משום שאין איסור הולדת ריח באויר (ארחות שבת שם סעיף מ"ב).

השימוש במקרר ומקפיא בשבת

(הדברים הבאים נלקטו מספר ארחות שבת פרק כ"ו והרוצה לברר הדברים ביתר פירוט יעיין שם)

במקררים ומקפיאים ישנן כמה חששות מאיסורי שבת

דבר העורך

'קים ליה בדרבה מיניה'

הגיע לשולחננו מעשה מופלא בפשטותו, שהתרחש לאחרונה, הממחיש באופן חד את הגדרת עולמם של לומדי התורה.

מעשה ביהודי, תלמיד חכם גדול, שעבר בדיקה אצל רופא בכיר, לאחר אירוע מוחי שעבר. בדיקה שמטרתה הערכת כשירות המוח ומידת הנזק שנגרמה לו. אומר הרופא לרב, 'אני אומר כמה מילים ואתה תאמר אחרי'. הרב נענה לאתגר, ואומר אחרי הרופא מספר מילים.

לאחר מכן פונה הוא אל הרופא, 'אפשר אולי להתחלף, עכשיו אני אומר מספר מילים ואתה תאמר אחרי'. 'בבקשה כבוד הרב', עונה הרופא. 'ובכן, תאמר אחרי בבקשה, קים ליה בדרבה מיניה'. 'מה?! שואל הרופא, 'מה זה, קימלה בדראבה?!' לאחר מספר נסיונות בהם הרופא אינו מצליח להגות את המילים כראוי, אומר לו הרב 'אז כנראה שאתה חולה'....

זה, בתמצית, עולמם של לומדי התורה באשר הם. מי שנמצא 'בפנים' יודע, מי שלא לא. מי שישנו בעולם המושגים, הוא חי והוא בריא, ומי שלא, משהו לא בסדר איתו... כל מושג תורני שאנו רוכשים, כל דף גמרא, כל משנה או הלכה, ואפילו מטבעות לשון תלמודיים ותורניים, מקרבים אותנו ומכניסים אותנו אל תוך עולמה של תורה.

כאן, במסגרת העלון שלנו, אנו מתוודעים מידי שבוע למושגים הלכתיים. אם זה בהלכות שבת, בהם מובאת תמצית ההלכה למעשה, אם ב'דעת ודין', הפורש לפני הקורא יריעה נרחבת בנושא הלכתי אקטואלי. כל זאת אינו אלא טיפות אחדות, שמטרתם לגרות ולעורר לב הקורא, להשקיע בלימוד אינטנסיבי בבירור ההלכה מן המקור, 'לחיות' את כל הביטויים וההגדרות ההלכתיות, משורש הדין ועד הלכה למעשה.

שלכם, בברכה נאמנה

העורך

הלכות שבת - המשך

הקשורים בשימוש במכשירי חשמל בשבת, ונביאים בזאת בקצרה.

א. בפתיחת דלת המקרר נכנס אויר חם לתוכו, וע"י זה הוא גורם שינוי בפעולת המנוע. וזה מתחלק לב' אופנים, א' כשפותח את הדלת כשהמנוע אינו פועל, שאז הוא גורם לזרז את חידוש הפעולה שלו. ב' כשהמנוע פועל, הוא גורם שהמנוע ימשיך לפעול זמן ממושך יותר.

ב. אם יש נורה המאירה את המקרר, והיא נדלקת בעת פתיחת הדלת.

ג. ישנם מקרים שיש בהם מערכת הפשרה אוטומטית ופעמים שפעולת ההפשרה תלויה במספר השעות שהמנוע פועל, ומעתה כשפותח את הדלת וגורם לזה שהמנוע יפעל יותר זמן הרי הוא גורם בזה ג"כ לקדם את הפעלת מערכת ההפשרה. וישנם מקרים שמערכת זו מופעלת ע"י כרטיס מגנטי שבו נרשם כל פתיחה של הדלת ואחרי מספר מסויים של פתיחה ברציפות מתחילה מערכת ההפשרה לפעול.

ד. ישנם מקרים שיש בהם מערכת אוורור בשביל למנוע הצטברות של קרח בתא ההקפאה, ובשעת פתיחת הדלת מפסיק המאוורר את פעולתו.

ה. ישנם מקרים שמותקנת בהם מערכת המפעילה קול צפצוף או שנדלקת נורה במקרה שדלת המקפא נשארה פתוחה לכמה דקות. ופעמים שמיד בעת פתיחת הדלת נסגר מעגל חשמלי שמפעיל קוצב זמן שלאחר כמה דקות מפעיל את הצפצוף. ופעמים שמערכת זו מופעלת ע"י תרמוסטאט.

ו. ישנם מקרים שיש בהם צג דיגיטלי המורה על דרגת הקור במקרר וע"י פתיחת הדלת הגורמת לכניסת אויר חם למקרר נעשה שינוי בתצוגת המספרים.

וצריך לדעת שישנם בזה שנויים בין הדגמים של המקררים והמקפאים, והחידושים בתחום זה ומן הסתם עשויים להתחדש בעתיד שנויים וחששות נוספים.

ועל כן הבא לקנות מקרר או מקפא צריך לברר אצל מומחה ירא שמים הבקיא במערכות אלו אם יש חששות של איסורי שבת בדגם זה. [ישנו אופן שיכול לפתור כמה מחששות הנ"ל שישנם מחמת שימוש בתרמוסטאט, והוא ע"י חיבור מערכת הנקראת "פיקוד שבת", שזהו

מכשיר העוקף את פעולת התרמוסטאט].

האם מותר לפתוח את המקרר בכל עת שרוצה או שיש בזה הגבלות?

בזה נדבר מענין החשש הראשון שהובא לעיל שישנו [בד"כ] בכל סוגי המקררים והמקפאים, והוא שע"י פתיחת הדלת נכנס אויר חם למקרר וגורם ע"י זה לזרז את חידוש

בפתיחת דלת המקרר נכנס אויר חם לתוכו, וע"י זה הוא גורם שינוי בפעולת המנוע. וזה מתחלק לב' אופנים, א' כשפותח את הדלת כשהמנוע אינו פועל, שאז הוא גורם לזרז את חידוש הפעולה שלו. ב' כשהמנוע פועל, הוא גורם שהמנוע ימשיך לפעול זמן ממושך יותר.

הפעלת המנוע.

ונחלקו בזה פוסקי זמנינו בג' חלוקות.

א. דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל (מנחת שלמה ח"א סימן י' ענף ב' אות ג'), שמותר לפתוח את דלת המקרר בין בשעה שהוא פועל ובין כשאינו פועל, ואין צריך לחשוש בזה לגרימת זירוז הפעלת המנוע. עיי"ש שהתיר זאת מכמה טעמים, וכתב שאף לדעת החזו"א ועוד פוסקים הסוברים שיש בהפעלת מכשיר חשמלי איסור מן התורה ג"כ הדבר מותר במקרה זה.

ב. דעת ה"אגרות משה" (או"ח ח"ב סי' ס"ח), שיש לחשוש לאיסור בגרימת זירוז הפעלת מנוע המקרר, ולכן אין לפתוח את המקרר בשעה שאינו פועל. אבל בשעה שהמקרר פועל, מותר לפתוח אותו. ואע"פ שע"י פתיחת המקרר ימשיך המנוע לפעול זמן רב יותר אין בזה חשש, והטעם משום שאין איסור לגרום למלאכה שתמשיך להיעשות מאליה [כמו שמותר לסגור את הדלת כדי שהרוח לא תכבה את הנר]. (וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ט"ז). ויש מדקדקים לשים את תקע המקרר ב"שעון שבת" שמנתק את המקרר מהחשמל בזמנים מסויימים ואז פותחים את הדלת (מנח"י שם בסוף הסימן).

ג. החזו"א היה מורה שלא לפתוח את דלת המקרר כלל בין כשהוא פועל בין כשאינו פועל. והעצה לשיטתו היא, לעשות במקרר מערכת "פיקוד שבת" העוקפת את פעולת התרמוסטאט ומפעילה ומכבה את המקרר לעיתים מזומנות (כ"כ בספר חוט השני להגר"נ קרליץ שליט"א ח"א עמ' ר"א). [עיי"ש בספר ארחות שבת סוף הערה ז' שהביאו ממכתב הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהחזו"א לא החמיר זאת במקרה ששכחו והשאירו את המקרר מחובר לחשמל ופועל ע"י תרמוסטאט, והתיר לפתחו כשהוא פועל].

האם ישנה בעיה בסגירת דלת המקרר?

מותר לסגור את דלת המקרר או המקפא בכל אופן, ואע"פ שע"י סגירת הדלת נגרם שתיפסק פעולת המנוע מוקדם יותר אין בזה חשש, כיון שאין זה אלא פעולת מניעה מהחום להיכנס וזה אינו מלאכה כלל (ארחות שבת שם סעיף ד')

והערה ח'. וחוט שני ח"א בקונטרס החשמל.

דעת ודין

מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

בישולי נכרים - הלכה למעשה

ידוע האיסור לאכול מאכלים מסוימים שהתבשלו ע"י נכרים. בענין זה ישנם כמה היבטים מעשיים אקטואליים, כדוגמת בישול בבתי חרושת, בישול בחשמל או במיקרוגל ועוד. מאמר זה ידון בשאלות אלו, בתוספת סברות הדין ושיטות הפוסקים.

בדברים הידועים אין מקום להאריך, ואולם להלן יבאו עיקרי הדברים כדי שייקל להבין את הבעיות ופתורן.

כידוע, הקפדה יתירה ישנה שהבישול יהיה ע"י ישראל ולא ע"י נכרי, שבישולו אוסר את התבשיל באכילה משום בישולי עכו"ם (גזירת חכמים משום חיתון עם הגוי, או כדי שלא יהיה ישראל רגיל אצל גוי במאכל ומשתה ויאכלנו דבר טמא, כמוכא ברמב"ם הלכות מאכלות אסורות, פרק יז הלכה ט, וברש"י בעבודה זרה לח ע"א ד"ה מדרבנן). איסור זה הוא רק במאכלים שאינם נאכלים חיים (בלא בישול) ועולים על שולחן מלכים.

הבית יוסף (ביו"ד דעה סימן קיג) פוסק להלכה כדברי הר"ן והרשב"א ועוד ראשונים, וכן פסק שם בשולחן ערוך (סעיף ז): "אין שגירת (פי' הבעיה) התנור מועלת אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עכו"ם צריך שיתן הישראל המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל בו". לדעת השו"ע, כדי שיהיה ניכר מעשה ישראל בתבשיל ולא יהיה בגדר בישולי עכו"ם, יש על ישראל להניח ממש את התבשיל בתנור במקום הראוי להתבשל בו, ולא

די בהבערת התנור או הדלקת האש.

לעומתו כותב שם הרמ"א (ע"פ דבריו בדרכי משה שם, סי"ק ד): "ויש חולקים וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת, וכן נוהגין". בהמשך דבריו שם מחדש אפי' יותר מכך: "וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שהעובד כוכבים הדליק האש מאש של ישראל, שרי". לרמ"א מספיק שיעשה הישראל חיתוי או הדלקת האש, והגוי יוכל להמשיך הלאה בבישול.

בכף החיים (סימן קיג ס"ק ג) כתב דלמנהג הספרדים אין לנו אלא דברי מרן דקבלנו הוראותיו, ולא מהני לא הדלקת האש ולא השלכת קיסם, וכל שכן חיתוי אינו מועיל כלל אצל בישולי גוים, ואפי' בדיעבד אסור.

בישולי נכרים בחשמל

כיום ישנם אמצעי בישול חשמליים כתנור וכד', ויש לדון האם יש בבישול בהם חשש משום בישולי עכו"ם. מובא ברמ"א (יורה דעה סימן קיג סעיף יג) בשם הטור: "גם כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש". ע"פ דברי הרמ"א הנ"ל יש לדון האם להחשיב את החשמל כאש, או שמא להשוותו לכבוש ומעושה וכד' ולהתיר את הבישול בו. ואמנם לענין בישול בשבת מובא כבר בפוסקים שדנים את החשמל כאש, אך היה מקום לומר שרק בבישול שבת שאיסורו מהתורה מחמירים להחשיבו כאש, אך בבישולי עכו"ם שנאסרו רק מדרבנן, יש מקום להקל ולסמוך על הפוסקים שחשמל אין דינו כאש.

בספר תשובות והנהגות (לגר"מ שטרנבוך שליט"א, חלק א סימן תלט) אודות בישולי עכו"ם בחשמל, הביא דעת חכם אחד המיקל בבישולי עכו"ם בחשמל בשל הסברא שהובאה לעיל, ודוחה שם דבריו, וכך כתב: "ונראה פשוט שאין שום מקום להקל ח"ו בזה שגזרו על בישול ולא על כבוש או מעושה, שבאילו איכות הבישול שונה וגם אין על זה שם בישול, ואף שמדינא מעושה הרי הוא כבישול, הפעולה אינה כבישול, ולא חשיבא כמבושל, דבעינן בישול ע"י האור וכד' ולא גזרו בזה משום קירוב חתנות, אבל אלקטרי מבשל כמו אש ממש, וזהו דרך בישול לדידן ובודאי הוי בכלל הגזירה, ופשיטא דלא צריך דווקא בישול בגחלים כבזמן הגזירה ולכן אין ספק שיש בזה איסור בישול עכו"ם ואין להקל בזה ח"ו והאיסור ברור ופשוט לענ"ד".

א"כ, אמנם מחמירים בבישול בחשמל כמו באש, ואולם כיון שיש מקום לדון בזה האם להשוותו לכבוש ומעושה או שמא למבושל באש, ואף יש מחלוקת בדבר, יש מקום להחשיבו כסניף להקל כאשר ישנם ספקות נוספים (כן מצאתי שפסק בספר בישולי נכרים, לגר"מ מיכאל פריץ, פרק ג סעיף ה, שניתן לצרף זאת כסניף).

אגב, אציין פה ששמעתי מכמה ת"ח שדעתו של הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל היא (וכן ראיתי שמובאת דעתו זאת בשו"ת עטרת פז לרה"ג פנחס זביחי, כרך ב סימן ב עמוד קד) שאין לדון את החשמל כאש לענין בישולי עכו"ם (וסברתו ע"פ המובא בשו"ת עטרת פז שם היא, דאין זה מכוון של הנכרי, שהרי פעולת ההדלקה יוצרת רק את הכח החשמלי הראשון שהוא אינו מספיק כדי לבשל, והחשמל הזורם אח"כ אינו כבר מכוון של הנכרי אלא כח כוחו).

חשוב לדעת

לכולם יש שאלות...

מה מגיע לי במצב של פיטורין? • האם מותר לאחד משכני להרעיש בשעות המנוחה? • מהו פתרון היתר עיסקא לבעית הריבית? • מהי התיחסות ההלכה לבדיקת פולגרף? • מהי ריבית דברים? • כיצד לבחור מקום עבודה?

לנו יש תשובות!

תוכנית "אתיקה בעסקים" מבית לימודי דעת, מאת הדיין הרב יצחק אושינסקי שליט"א פותחה כדי לתת הדרכה לכלל הציבור ולמגזר העובדים כיצד לנהוג במוסר ובהגינות בעסק ומחוצה לו.

התוכנית כוללת 23 שיעורים מרתקים הסוקרים סוגיות אקטואליות בנושאים שונים

דעת ודין - המשך

בישולי נכרים במיקרו גל

בישול במיקרו גל דומה לכאורה לעישון, בכך שהגלים האלקטרוניים חודרים לאוכל ובכך מחממים אותו, והוא כמו עישון שבו האדים החמים נכנסים למאכל. דרך חימום זו שונה מבישול באש, שבו מתחמם חלקו החיצוני של האוכל עד לבישולו. בעישון אין איסור של בישולי עכו"ם, כמובא בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קיג סעיף יג). א"כ, אם נשווה בישול במיקרו גל לעישון, היה מקום להתיר גם בישול זה הנעשה ע"י נכרי. ואולם מכיון שהתוצאה של חימום במיקרו גל דומה יותר לבישול מאשר לעישון, קשה להשוות חימום זה לגמרי לעישון. סברא נוספת להקל בבישול במיקרו גל היא משום שאין גוף לוחט כאש.

ואמנם בדרך כלל מחמירים גם במיקרו גל משום בישולי עכו"ם, משום שגם היתר העישון הינו רק מספק כיון שהירושלמי הסתפק בזה (בנדריים פרק ו הלכה א), ולמרות שהוא אמצעי בישול חדש ולא היה בזמן הגמרא כשגזרו, בכל זאת אין מחלקים בזה, ומחמירים בזה

כשם שהחמירו בבישול בחשמל. כן ע"י בספר בישולי נכרים (שם, סעיף ו) מה שכתב בזה, ופסק: "דבר המבושל ע"י מיקרו גל נראה להחמיר בזה. אמנם המיקל יש לו על מה לסמוך. ועדיין צריך עיון אם יש מקום להקל".

בישולי נכרים בבתי חרושת

בבתי חרושת לא מכירים את המבשל כלל, ויש בזה מקום לקולא נוספת. מובא בברכי יוסף (יורה דעה סימן קיב, בשם תשובת מהרי"ט צהלון סימן קסא) שבישולי פלטר (טבח שמבשל לכלל, ולא לאדם פרטי ומסויים) אין חשש משום בישולי עכו"ם "דשלקות גופייהו משום חתנות, ובפלטר ליכא חתנות ובאומנותו עוסק". מדברי המהרי"ט צהלון בתשובתו הנ"ל עולה שאין לאסור בישולי עכו"ם בבתי חרושת וכד', משום שאין פה חשש חתנות, שזהו בסיס האיסור של בישולי נכרים (לרוב הראשונים). ואולם הברכי יוסף עצמו דוחה שם דבריו אודות היתר בישולי פלטר עכו"ם וסובר שדווקא בפת פלטר הקלו משום שהוא חיי נפש והוי גזירה שאין הציבור יכולים

לעמוד בה, אך בבישולי עכו"ם אין מקום להקל בפלטר.

גם בספר מנחת יצחק (חלק ג סימן כו אות ו) פוסק דלא כהמרי"ט צהלון, וכתב: "במה שיש טוענים שכל מה שנתבשל בבית חרושת אין בו משום בישולי עכו"ם מפני שאין מכירים את מי שבשלו וכו', הנה יש קצת מקור לזה בספר ברכי יוסף וכו' אבל לא הוי כן אליבא דהלכתא כמ"ש הברכי יוסף שם וכו'". ואולם במנחת יצחק במקום אחר (חלק ז סימן טב) כתב על כך: "ועוד הרי בתש' מוהרי"ט"ץ ס"ל להקל גם בבישולי עכו"ם בפלטר וכו' אמנם כבר הקשה עליו החיד"א וכו' אולם בשד"ח שם הביא מגדול הנ"ל דאין הלכתא כן, מכל מקום חזי לאצטרופי להיתר א' מן השיטות, עי"ש".

בשו"ת שבט הלוי (חלק ו סימן קח אות ו) כתב שיש סומכים עצמם על יסוד המבואר בקצת ספרים שאין מעשה בית חרושת שעושים בו רבבות לרבים בכלל גזירת חתנות, אך שמע מהחזו"א שיש להחמיר בזה.

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

